

TENKÁ ČIARA MEDZI NACIONALIZMOM A VLASTENECTVOM

Marek GREJTÁK

THIN LINE BETWEEN NATIONALISM AND PATRIOTISM

Abstract: *There is a thin line between patriotism and nationalism, that people don't seem to understand. The key question is at what point patriotism becomes nationalism. Because the line is so thin, that nationalism is often synonymous for patriotism. There is nothing wrong with being proud of your country, but sometimes you get into a situation, where you constantly defend it even when what you have done is clearly wrong, so we can say, that patriotism becomes nationalism when you are proud of your country, no matter what it does.*

Keywords: *patriotism, nationalism, citizenship, democracy*

ÚVOD

Pravdepodobne ste už počuli o ľuďoch, ktorí sa dopúšťajú veľkých činov vlastenectva. Pravdepodobne ste tiež počuli o obavách z rastúcej vlny nacionalizmu na celom svete. Obe slová zahŕňajú určitú formu hrdosti na svoju krajinu, ale medzi nimi je neuveriteľne dôležitý rozdiel. Historicky sa vlastenectvo aj nacionalizmus používali zhruba rovnakým spôsobom. Plynutím času sa však výrazne rozchádzali a jedno má oveľa pozitívnejšiu konotáciu ako druhé.

Čo je vlastenectvo? Vlastenectvo je pocit lásky, oddanosti, pocit pripútanosti k vlastnej krajine. Táto pripútanosť môže byť kombináciou mnohých rôznych pocitov, jazyka vzťahujúceho sa k vlastnej domovine, vrátane etnických, kultúrnych, politických alebo historických aspektov. Zahŕňa súbor pojmov úzko súvisiacich s nacionalizmom, väčšinou občianskym nacionalizmom a niekedy s kultúrnym nacionalizmom[1]. Jednoducho povedané, vlastenectvo je pocit lásky k vlasti. Preukázanie vlastenectva – byť „vlasteneckým“ – je jednou z nevyhnutností byť stereotypným „dobrým občanom“.

Vlastenectvo, podobne ako mnohé dobre mienené skutočnosti, však môže byť škodlivé, keď sa dostane do extrému[2]. Skupina, ktorá v mene „vlastenectva“ nie je prístupná žiadnej diskusii alebo diskusii o zlepšení krajiny a neznesie politický dissent, si zamieňa vlastenectvo s nacionalizmom. Ako však rozlišovať medzi vlastencom a nacionalistom? Keď pochopíme rozdiel, môžeme sa opýtať seba a ostatných, či sú vlastenci alebo nacionalisti a diskutovať o tom, či je nacionalizmus dobrý pre ktorúkoľvek krajinu

Čo je nacionalizmus? Nacionalizmus je súbor názorov o národe: o jeho pôvode, povahe a hodnote. Pre nacionalistov sme špeciálne sociálne zvieratá. Na jednej strane sú naše životy štruktúrované hlbokým pocitom spolupatričnosti a podobnosti. Zdieľame jazyky a spomienky. Na druhej strane sú naše životy charakterizované hlbokými rozdeleniami a rozdielmi. Kreslíme hranice a bojujeme s historickými príbehmi. Pre nacionalizmus nie je ľudstvo druhové spoločenstvo, ani zoskupenie jednotlivcov, ale je rozdelené do odlišných a jedinečných národov. Jadrom nacionalizmu sú tvrdenia o našej identite a potrebách ako spoločenských zvierat, ktoré tvoria základ série normatívnych tvrdení.

1 NACIONALIZMUS

Vo väčšine moderných kontextov je nacionalizmus „identifikáciou s vlastným národom a podporou jeho záujmov, najmä s vylúčením alebo poškodzovaním záujmov iných“. Nacionalizmus je jedným slovom extrémny druh vlastenectva. Pýcha nacionalizmu spočíva v tom, že chváli integritu svojej krajiny a odmieta jej nedostatky. Ak chceme odpovedať na otázku „čo máme robiť“ alebo „ako máme žiť“, musíme najprv odpovedať na otázky „kto sme“ a „kam patríme“. Nacionalizmus hovorí, že naše členstvo v národe má prednosť a v konečnom dôsledku musí riadiť naše rozhodnutia a činy. Pokiaľ ide o usmerňovanie výberu a konania, nacionalistické myslenie navrhuje špecifickú formu zaujatosti. Namiesto nestranného zaobchádzania so záujmami alebo nárokmi osôb a skupín nacionalista požaduje, aby človek uprednostňoval svoje vlastné, či už ako skupinové alebo ako záujmy a nároky jednotlivých osôb. Zatiaľ čo nacionalizmus netvrdí, že je jedinou formou zaujatosti, tvrdí, že prevyšuje všetky ostatné. Lojalita alebo záväzky voči iným skupinám alebo identitám sú podriadené národnej lojalite. Spolu tieto tvrdenia fungujú ako politická ideológia.

Nacionalizmus identifikuje národ ako ústrednú formu spoločenstva a povyšuje ho na objekt najvyššej lojality. Tento základný záujem o národ a jeho rozkvet možno rozdeliť na užšie ciele: národnú autonómiu, národnú identitu a národnú jednotu. Nacionalizmus je ideológia založená na predpoklade, že lojalita a oddanosť jednotlivca k svojej krajine by mala byť nadradená záujmom a názorom iných občanov alebo záujmom určitej skupiny občanov. Pýcha nacionalizmu všemožne prezentuje cnosti svojej krajiny a popiera jej nedostatky. Nacionalizmus je pohrdavý voči špecifikám iných krajín. Nacionalizmus je skrátka druh prílišného, agresívneho vlastenectva.

Moderný nacionalizmus má sčasti korene vo francúzskych a amerických revolúciách, ktoré bojovali za suverenitu svojho ľudu nad monarchiami. Tento historický nacionalizmus je všeobecne vnímaný priaznivo, je základným kameňom západného liberalizmu a demokracie. Fašistické režimy však spojili zápal nacionalizmu s predstavami nadradenosti, najmä pokiaľ ide o etnickú príslušnosť a náboženstvo.

V takýchto súvislostiach sa „vlastenci“ môžu stať tými, ktorí s vami náhodou súhlasia alebo sa na vás podobajú, a „zradcami“ sú tí, ktorí nesúhlasia. Táto forma nacionalizmu nastane, keď sa vlastenectvo vymkne spod kontroly a premení sa na niečo viac vylučujúce, izolacionistické a..., šovinistické.

Debata o nacionalizme má tendenciu sa rozdeľovať na dva zhľuky, jeden deskriptívny a jeden normatívny, ktoré nadväzujú len čiastočný kontakt. Pre historikov a sociológov sú otázky vcelku jasné. Čo je nacionalizmus, čo je národ, ako spolu súvisia a kedy a ako vznikli? Filozofi a politickí teoretici sa zameriavajú na zdôvodnenie nacionalizmu alebo nacionalistických tvrdení. Je národná lojalita obhájiteľná, aké sú hranice tejto lojality, ako hodnotíme našu lojalitu a je nacionalizmus v rozpore s ľudskými právami?[3]. Nativistický nacionalizmus je typ nacionalizmu podobný kreolskému alebo územnému typu nacionalizmu, ktorý však definuje príslušnosť k národu výlučne tým, že sa narodil na jeho území. V krajinách, kde existuje silný nativistický nacionalizmus, sa ľudia, ktorí sa nenarodili v krajine, považujú za menejcenných štátnych príslušníkov ako tí, ktorí sa tam narodili, a nazývajú sa prisťahovalcami, aj keď sa stali naturalizovanými. Je to kultúrne, pretože ľudia nikdy nevidia osobu narodenú v cudzine ako jednu z nich a je to legálne, pretože takíto ľudia majú doživotný zákaz zastávať určité zamestnania, najmä štátne. V odborných štúdiách je nativismus štandardným odborným termínom, hoci tí, ktorí zastávajú tento politický názor, toto označenie zvyčajne neprijímajú. „Nativisti sa nepovažujú za nativistov. Pre nich je to negatívny pojem a skôr sa považujú za *patriotov*“. [4]

Musí však byť nacionalizmus nevyhnutne zlý, negatívny? Prekvapivo nie. Nacionalizmus má svoje využitie ako veľmi silný motivátor na zjednotenie ľudí v boji proti nespravodlivosti. Ako príklad si spomeňme na boje proti kolonializmu v 20. storočí v Afrike a Indii poháňané silnými nacionalistickými náladami medzi utláčanými národmi. Niektorí politickí analytici sa domnievajú, že mier na Blízkom východe možno dosiahnuť len prostredníctvom silnej národnej identity zainteresovaných krajín, na rozdiel od súčasných kmeňových a náboženských identít, ktoré ich rozdeľujú. Prijatie národnej identity pred náboženskou môže uľahčiť vyjednávanie prostredníctvom vnútroštátnych zákonov a nie nejednoznačných náboženských zákonov. [10]

2 VLASTENECTVO A OBČIANSTVO

Čo je občianstvo? Kto je občan – *obyvateľ domu, v ktorom bývam* – spoločného z plurality presahujúcej konkrétnej, ako by to mohol povedať **Robeson**? Kolektívna a právne uznávaná identita „občana“ je a vždy bola nestabilná a spochybňovaná. Napriek tomu, ako poznamenal Max Weber už v roku 1921, občianstvo je konštruovaná pozícia definujúca status, ktorá je v interakcii a zmierňuje iné pozície, ako napr. tie, ktoré zahŕňajú triedu a moc.

To je dôvod, prečo sa elity so značnou silou, ktorú majú k dispozícii, vo všeobecnosti pokúšajú oslabiť štatút občianstva a prečo podvrtné sily, ktoré majú záujem organizovať sa a konať na základe triedy, často považujú občianstvo za falošné vedomie, za (len) buržoázno-nacionalistické vlastenectvo, ktoré sa proti nemu obrátilo. [5] Táto formulácia predpokladá to, čo by niektorí namietali – že výraz „občan sveta“ má rozpoznateľný význam.

Vo veľmi diskutovanom prejave britská premiérka **Theresa Mayová** vyhlásila, že „ak si myslíte, že ste občanom sveta, ste občanom ničoho“. Navonok je to očividne pravda, pretože neexistuje žiadna globálna entita, ktorej by sme mohli byť občanom. Ak však pôjdeme trochu hlbšie, skutočnosť sa skomplikuje[6]. Čo je vlasť? Napriek tomu, že môžeme identifikovať niektoré všeobecne konsenzuálne presvedčenia o národe, národy sú územné spoločenstvá. Nárokujú si pôdu ako právoplatne svoju. Vlasť je ich posvätné územie. Má zmysel, pretože je to miesto minulých udalostí, ktoré definujú skupinu. Kde sa bojovalo, pochovávali mŕtvi a minulé generácie prekvitali[3].

Yack zdôrazňuje, že popri etnickom národnom mýte o zdedenej kultúrnej identite existuje aj mýtus občianskeho národa, ktorý naznačuje, že „národná identita nie je nič iné ako vaša voľba: vy ste politické princípy, ktoré zdieľate s ostatnými podobne zmýšľajúcimi jednotlivcami“. [5]

Vlastenectvo je pripútanosť k vlasti. Láska a adorácia k miestu, kde sa jednotlivec narodil, vyrastal a k národu, ktorému toto miesto patrí. Tieto väzby môžu súvisieť s etnickými, kultúrnymi, politickými alebo historickými. Vlastenectvo je tiež hrdosť na cnosti krajiny, ale s dychtivosťou a pripravenosťou napraviť svoje nedostatky, aby boli lepšie. Patriotizmus uznáva vlastenectvo občanov iných krajín a rešpektuje ich cnosti. Zároveň však obsahuje aj súbor pojmov, úzko súvisiacich s nacionalizmom.

Vlastenectvo definuje slovník Webster ako lásku k vlasti alebo oddanosť k nej. Vlastenectvo však zrejme znamená viac: podporovať našu krajinu v dobrých alebo zlých časoch, nikdy nestratiť vieru v našu krajinu, ctiť tých, ktorí slúžili pri obrane tohto národa, či už žijúcich alebo mŕtvych, na dôchodku alebo aktívne. Vlastenectvo znamená podporovať a milovať našu krajinu, aj keď prežíva ťažké časy. Stále milujete našu krajinu, aj keď okolnosti nie sú také, ako by ste chceli. Oddanosť našej krajine znamená stáť pri nej, nech sa deje čokoľvek, a pracovať na tom, aby bola lepšia. Vlastenectvo znamená nikdy nestratiť vieru v našu krajinu. Viete, že ideály, na ktorých je naša krajina založená, platia a stojíte si za nimi. Nevzdávate sa len preto, že niečo nejde tak, ako si myslíte, že by malo ísť. Dôverujete našej krajine, že sa vráti na správnu cestu, i keď z nej zišla.

Vlastenectvo by sa malo prejavovať aj vyvesovaním vlajky našej krajiny. Nielen počas športových podujatí, oficiálnych diplomatických návštev alebo cez štátne sviatky, ale aj doma, v práci či v škole. Vyvesenie vlajky ukazuje, že si vážite našu krajinu a že ste našej krajine oddaní.

Vyvesenie vlajky neznamená, že podporujete všetko, čo sa stalo v minulosti, ale znamená, že máte radi naše krajinu a milujete to, čo je na nej najlepšie. Vlastenectvo sa prejavuje aj tým, ako sa správate k tým, ktorí slúžili tejto krajine. Vlastenectvo znamená uctiť si tých, ktorí zomreli, udržiavaním ich pohrebísk v čistote, poriadku a nepoškodené. Vlastenectvo neznamená, že naša krajina je dokonalá, ale znamená, že sa snažíme byť najlepší, ako vieme.

Aký je skutočný význam vlastenectva? Pre niekoho to môže byť silvestrovský ohňostroj, vojaci, prehliadky alebo štátna hymna. S tým všetkým súhlasíme, ale skutočná definícia vlastenectva spočíva v tom, čo ľudia robia vo svojom každodennom živote. Najdôležitejším spôsobom, akým prejavovať vlastenectvo, je to ako mentálne zmýšľame.

Veľa ľudí nie je uznávaných za svoje činy, ale vykoná ich aj tak, pretože sa vďaka tomu cítia vnútorne vyrovnaní a naplnení. Tento pocit ich núti byť ešte vlasteneckejšími. Čím sme vlasteneckejší, tým viac vyzeráme ako národ. Mohli by sme sa zamerať aj na taký jednoduchý úkon akým je účasť na voľbách. Považuje sa to za vlastenectvo, pretože sa aktívne zúčastňujeme a záleží nám na budúcnosti našej obce, mesta, župy, krajiny. Je oveľa dôležitejšie byť vlasteneckým nielen vonkajším prejavom, ale najmä mentálnym. Naozaj musíme veriť vo vlastenectvo, v slobodu, v spravodlivosť, ktorá neustále prechádza našimi myšlienkami. Môžeme povedať, že nám v žilách koluje vlastenectvo.

Ako povedal bývalý senátor **George McGovern**: „Najvyšším vlastenectvom nie je slepé prijatie oficiálnej politiky, ale láska k vlasti dostatočne hlboká na to, aby ju povolala na vyššiu úroveň.“ [11] Vlastenectvo je dôležité a malo by sa viac prejavovať. Vďaka tomu sa cítíme dobre zvnútra. Vlastenectvo prejavujeme vonkajšími prejavmi a v našich myšlienkach.

Pre názornosť si zobrazíme základné rozdiely medzi vlastenectvom a nacionalizmom v prehľadnej porovnávačej tabuľke[8]:

Tabuľa 1 Vlastenectvo vs nacionalizmus

Vlastenectvo	Nacionalizmus
Vlastenectvo spočíva v princípoch slobody, spravodlivosti a rovnosti. Vlastenci veria, že vláda a ľudia ich krajiny sú vo svojej podstate dobrí a mali by spolupracovať na zlepšení svojich životných podmienok.	Nacionalizmus verí, že rodná krajina je lepšia ako všetky ostatné. Môže to tiež naznačovať podozrievavosť alebo pohrdanie inými krajinami, čo vyvoláva dojem, že sú rivalmi.
Vlastenectvo má pozitívny podtón. Je to široký pojem, ktorý zahŕňa pozitívne pocity, postoje a správanie. Navyše vyznáva princípy tolerancie, multikulturalizmu a axiologického pluralizmu.	Nacionalizmus má negatívnu auru. Podporuje extrémnejšiu a exkluzívnejšiu lásku k vlastnej krajine – na úkor cudzincov, prisťahovalcov a dokonca aj obyvateľov, o ktorých sa domnievajú, že nejakým spôsobom nepatria k národu, zvyčajne kvôli rasovým alebo náboženským rozdielom.
Vlastenectvo sa pokúša naučiť nové veci z kritiky. Vlastenci oceňujú konštruktívnu kritiku, vidia nedostatky a poskytujú návrhy na zlepšenie.	Akákoľvek kritika je proti nacionalizmu a považuje ju v prvom rade za urážku. Nacionalizmus hľadá prázdne vysvetlenia a výhovorky pre predchádzajúce zlyhania. Okrem toho sa každý nesúhlas bude považovať za hrozbu pre jednotu a integritu krajiny.
Hoci je vlastenec hrdý na to, že je občanom, môže rozpoznať chybné vládne zákony a postupy a pokúsiť sa ich napraviť.	Nacionalisti sa viac zaujímajú o zachovanie status quo, pretože váhajú uznať, že ich krajina urobila chyby.

Zdroj: <https://byjusexamprep.com/>

ZÁVER

Zásadný rozdiel medzi nacionalizmom a patriotizmom je v tom, že nacionalizmus povyšuje jeden národ nad všetky ostatné a presadzuje jeho kultúru a záujmy nad záujmy iných národov alebo nadnárodných inštitúcií. Na druhej strane vlastenectvo je zbavené tohto obmedzenia. Nacionalizmus verí, že rodná krajina je lepšia ako všetky ostatné. Môže tiež naznačovať podozrievavosť alebo pohrdanie inými krajinami, čo vyvoláva dojem, že sú rivalmi.

Vlastenectvo spočíva v princípoch slobody, spravodlivosti a rovnosti. Patrioti veria, že vláda a ľudia ich krajiny sú vo svojej podstate dobrí a mali by spolupracovať na zlepšení svojich životných podmienok. Nacionalizmus má negatívnu auru. Podporuje extrémnejšiu a exkluzívnejšiu lásku k vlastnej krajine – na úkor cudzincov, prisťahovalcov a dokonca aj obyvateľov, o ktorých sa domnievajú, že nejakým spôsobom nepatria k národu, zvyčajne kvôli rasovým alebo náboženským rozdielom.

Vlastenectvo má pozitívny podtón. Je to široký pojem, ktorý zahŕňa pozitívne pocity, postoje a správanie. Navyše vyznáva princípy tolerancie a multikulturalizmu. Akákoľvek kritika je proti nacionalizmu a považuje ju v prvom rade za urážku. Nacionalizmus hľadá prázdne vysvetlenia a výhovorky pre predchádzajúce zlyhania. Okrem toho sa každý nesúhlas bude považovať za hrozbu pre jednotu a integritu krajiny. Vlastenectvo sa pokúša naučiť nové veci z kritiky. Oceňujú konštruktívnu kritiku, vidia nedostatky a poskytujú návrhy na zlepšenie. Nacionalisti sa viac zaujímajú o zachovanie status quo, pretože váhajú uznať, že ich krajina urobila chyby. Hoci je patriot hrdý na to, že je občanom, môže rozpoznať chybné vládne zákony a postupy a pokúsiť sa ich napraviť.

Ako funguje demokracia? V prvom rade sa zdá, že medzi politickými filozofmi rastie konsenzus, že demokratický ústavný štát potrebuje nielen demokratické inštitúcie a procedúry, ktoré zaručujú právny štát, ale aj určitú jednotu a identitu politického spoločenstva. Stručne povedané: demokratické politické spoločenstvo sa musí postarať nielen o svoju legitimitu, ale aj o svoju národnú jednotu. [7]

Demokracia ako forma života založená na aktívnom súhlase a účasti ustúpila, zatiaľ čo občianstvo sa rozdeľuje na základe pasívnych kritérií príslušnosti - územnej alebo etnickej. Tento úpadok *občianskeho* väčšinou sprevádzal úpadok etno-národnosti. *Občianske* sa mení, zatiaľ čo rozdiel medzi občanom a cudzincom sa stráca spôsobom, ktorý pripomína úpadok majetku, hodnosti a poriadku. Namiesto toho má každý dôrazne práva a na ich základe súťažia jednotlivci a skupiny. [5]

Prebytok vlastenectva pri obrane národa sa nazýva šovinizmus. Rozdiel medzi vlastenectvom a nacionalizmom je jednoduchý – vlastenec miluje svoju krajinu a je na ňu hrdý za to, čo robí, zatiaľ čo nacionalista miluje svoju krajinu a je hrdý na svoju krajinu, bez ohľadu na to, čo urobí. Celkom jasne, vlastenectvo živí v občanoch pocit „zodpovednosti“, zatiaľ čo nacionalizmus plodí „slepú aroganciu“ alebo ignoranciu, čo často vedie k vojnovým konfliktom.

Nacionalizmus môže niekedy vyústiť do džingoizmu, čo je forma extrémneho a emocionálneho nacionalizmu, ktorý podporuje bdelú pripravenosť na vojnu a agresívnu zahraničnú politiku. Môže to viesť aj k izolacionizmu alebo k politike či doktríne izolácie vlastnej krajiny od záležitostí iných národov odmietnutím uzatvárania aliancií, zahranično-ekonomických záväzkov, medzinárodných dohôd. Pri používaní týchto slov je dôležité mať na pamäti kontext a konotáciu: vlastenectvo má vo všeobecnosti pozitívny význam. Používa sa na rôzne pozitívne pocity, postoje a činy, ktoré zahŕňajú lásku k vlastnej krajine a slúžia veľkému dobru všetkých jej ľudí. Nacionalizmus má vo všeobecnosti negatívnu konotáciu.

Používa sa pre politické ideológie a hnutia, ktoré sú extrémnejšou a exkluzívnejšou láskou k svojej krajine – na úkor cudzincov, prisťahovalcov a dokonca ľudí v krajine, o ktorých sa neverí, že sem nejakým spôsobom patria - často z rasových a náboženských dôvodov. [9]

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

1. <https://en.wikipedia.org/wiki/Patriotism> Dostupné online: 5. máj 2023
2. <https://www.thoughtco.com/patriotism-and-nationalism-4178864> Dostupné online: 5. máj 2023
3. <https://oxfordre.com/politics/view/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-9780190228637-e-2039> Dostupné online: 5. máj 2023
4. <https://en.wikipedia.org/wiki/Nationalism> Dostupné online: 5. máj 2023
5. <https://academic.oup.com/icon/article/6/1/137/669057> Dostupné online: 5. máj 2023
6. <https://www.brookings.edu/research/in-defense-of-a-reasonable-patriotism/> Dostupné online: 5. máj 2023
7. https://brill.com/view/journals/jrat/5/2/article-p331_4.xml Prístup 2023-02-25 Dostupné online: 5. máj 2023
8. <https://byjusexamprep.com/upsc-exam/difference-between-nationalism-and-patriotism> Dostupné online: 5. máj 2023
9. <https://www.dictionary.com/e/patriotism-vs-nationalism/> Dostupné online: 5. máj 2023
10. <https://wesodonnell.medium.com/patriotism-vs-nationalism-whats-the-difference-5e23db662a3> Dostupné online: 5. máj 2023
11. https://www.goodreads.com/author/quotes/204621.George_S_McGovern Dostupné online: 5. máj 2023

PhDr. Marek GREJTÁK, PhD., MPH.

Katedra spoločenských vied a jazykov

Akadémia ozbrojených síl gen. Milana R. Štefánika

031 01 Liptovský Mikuláš, Slovenská republika

marek.grejtak@aos.sk